

Åtgärder för ett längre arbetsliv (SOU 2013:25)

Lärarnas Riksförbund har valt att lämna synpunkter på slutbetänkandet från Pensionsåldersutredningen, SOU 2013:25.

Sammanfattning

Lärarnas Riksförbund är medveten om att ett pensionssystem måste vara ekonomiskt hållbart men finner utredningens förslag och bedömningar som otillräckliga.

Lärarnas Riksförbund

- avstyrker förslaget om riktålder. Planeringshorisonten för såväl individen som för svensk arbetsmarknad är betydligt längre än den tid som förslaget innebär.
- anser att ett eventuellt införandet av en riktålder måste skjutas längre fram i tiden än 2019
- anser att konsekvenserna för lärarkåren av en höjd pensionsålder i det allmänna pensionssystemet inte är tillräckligt utrett.
- kan konstatera att de föreslagna trepartssamtalen är otillräckliga, samtalen bör utgå från respektive sektor och hänsyn ska tas till de som är parter på arbetsmarknaden.
- anser att det krävs en förändrad attityd inom arbetsmarknaden om det ska vara möjligt att genomföra intentionerna i utredningen. Förbundet kan konstatera det är för många yrkesgrupper svårt att skifta jobb efter det arbetstagaren har fyllt 50 år. Åldersdiskriminering måste motarbetas aktivt

Generella synpunkter på utredningens förslag

Lärarnas Riksförbund delar utredningens syn, att det är av stor vikt att finna lösningar som säkerställer ett långsiktigt hållbart allmänt pensionssystem. Ett system som måste garantera en godtagbar grundtrygghet efter arbetslivet till en rimlig förörjningsbörda för dem som arbetar.

En försvårande omständighet är att en stor andel av befolkningen i arbetsför ålder redan idag inte kan arbeta till varken 65 års ålder eller till nuvarande 67-årsgräns enligt LAS, där pensionsbeteenden också skiljer sig åt mellan olika yrkesgrupper.

Lärarkåren är en yrkesgrupp där många inte har möjligheten att arbeta till nuvarande åldersgränser.

Dagens pensionssystem har också i praktiken inneburit utjämnande ekonomiska fördelningseffekter när allt färre dör i förtid och fler lever allt längre. Ett förlängt arbetsliv kommer att innebära att fördelningen av livsinkomsterna förändras då personer som fortsätter att arbeta och därmed skjuter upp sin pension får både högre arbetsinkomster och bättre pensioner - en livsinkomstförbättring som personer som inte kan eller vill arbeta kan få del av. Det betyder att skillnader i de ekonomiska villkoren efter arbetslivet riskerar att komma att öka framöver.

Sedan ATP-systemet ersattes av det nuvarande pensionssystemet har medborgarna uppmanats att i god tid planera för sin pension. Förslaget med att införa den s k riktåldern redan 2019 kommer att vara ett tydligt ingrepp i många människors planering. Det är därför mycket önskvärt att ett eventuellt införande av en riktålder ska ske med längre framförhållning.

Förbundet kan sammanfattningsvis konstatera att den föreslagna utredningen är otillräcklig som grund för att gå vidare med de föreslagna besluten. Den föreslagna riktåldern kommer inte skapa en tillräcklig planeringshorisont och konsekvenserna över hur föreslagen slår för specifika grupper är inte tillräckligt utredda.

Förbundets sammanfattande synpunkter

- *Utredningen föreslår att en riktålder för pension införs i det allmänna pensionssystemet.*

Lärarnas Riksförbund är medveten om att pensionsåldern i pensionssystemet måste knytas till medellivslängden, men förbundet avvisar den föreslagna riktåldern. Planeringshorisonten för såväl individen som för svensk arbetsmarknad är betydligt längre än den tid som förslaget innebär.

Dessutom måste det införas någon typ av säkerhetsventil med alternativa lösningar om det förväntade positiva arbetskraftsdeltagandet generellt uteblir. Det är inte rimligt, varken för den enskilde eller för samhället, att äldre ersätter pension med arbetslöshet. Därför stödjer Lärarnas Riksförbund utredningens bedömning att en expertgrupp bör få i uppdrag att kontinuerligt följa upp och utvärdera åtgärder för längre arbetsliv och höjd faktisk pensionsålder, där det är viktigt att konsekvenserna för lärarkåren av en höjd pensionsålder analyseras ingående.

- *LAS-åldern föreslås höjas till 69 år från och med 2016 så att fler äldre kan fortsätta sin anställning efter 67 år.*

Lärarnas Riksförbund anser, bland annat ur ett rättviseperspektiv, att fokus primärt borde ligga på att åstadkomma förutsättningar för fler att arbeta till 67 år. För majoriteten av den arbetande befolkningen är vi i dagsläget långt ifrån den nu gällande möjligheten att gå i pension vid 67 år. Ett faktum som gäller många lärare.

- *Utredningen gör bedömningen att Arbetsmiljöverket bör ges ökade resurser för att identifiera och nå arbetsplatser, branscher och yrken där tidiga utträden från arbetslivet är vanliga och i förlängningen kunna förebygga tidiga utträden.*

Lärarnas Riksförbund välkomnar utredningens bedömning att Arbetsmiljöverket bör ges ökade resurser för en förstärkt tillsyn med denna inriktning. Förbundet anser att det är oerhört viktigt att man noga analyserar förutsättningarna för ett förlängt arbetsliv för olika yrkesgrupper och för anställda inom olika sektorer. Även om förutsättningarna finns för att förlänga arbetslivet i och med att befolkningen blir allt friskare och mer välutbildade m.m. är förutsättningarna för ett längre arbetsliv inte gynnsamma för alla. Läraryrket medför ofta stark psykisk press, vilket kan innebära att lärare behöver avsluta sitt arbetsliv före andra grupper.

- *Utredningen förordar en kunskapssatsning för skyddsombud.*

Lärarnas Riksförbund välkomnar en kunskapssatsning för skyddsombud, men beklagar att inte utredningen fullföljde sina tankar om en statlig kontroll av skyddsombudens utbildning (certifiering).

- *Utredningen betonar vikten av kompetensutveckling för möjligheten till ett förlängt arbetsliv. Utredningen föreslår därför bland annat höjda åldersgränser och genererösare villkor i studiestödet.*

Lärarnas Riksförbund delar utredningens bedömning av vikten av kompetensutveckling. Lärarnas Riksförbund anser dock att utredningen har för stort fokus på åtgärder som snarare rör omskolning än kompetensutveckling i sin tjänst. Idag finns det stora brister när det gäller kompetensutvecklingen för äldre lärare, vilket försvårar för lärare att förlänga sitt arbetsliv inom professionen.

- *Utredningen anser att lagstiftningen mot åldersdiskriminering bör förstärkas och att lagen ska ses över om några år för att säkerställa att lagen fått fullt genomslag. Dessutom bör frågor som rör åldersdiskriminering regelbundet*

undersökas och rapporteras.

Lärarnas Riksförbund stödjer utredningens bedömning att det finns ett behov om fortsatta åtgärder mot åldersdiskriminering. Det är nödvändigt att säkerställa att arbetsgivarna värdesätter äldre lärare och inte agerar som om pensionsåldern var 55 år. Innan dess blir det svårt att uppnå ett förlängt arbetsliv för lärare.

- *Utredningen föreslår att gemensamma samtal bör föras tillsammans med arbetsmarknadens huvudorganisationer, så kallade trepartssamtalen, om tjänstepensionernas utformning och omställningen i arbetslivet.*

Lärarnas Riksförbund anser att dessa trepartssamtal inte är en fungerande metod.

Lärarnas Riksförbund förespråkar istället sektorsvisa förhandlingar, då förhållandena för exempelvis lärarna skiljer sig åt jämfört med andra grupper inom offentlig och privat sektor. Inom ramen för sektorsförhandlingarna är det viktigt att staten tar ett huvudansvar då parterna inte själva har drivkraften att genomföra förändringar i utredningens riktning. Arbetsgivarna har hittills visat sig vara mer intresserade av att ersätta äldre med yngre än att förlänga arbetslivet hos befintlig arbetskraft.

- *Utredningen föreslår att avdragsgillt sparande för pensionsförsäkring i form av kollektivavtalsbundna försäkringsavtal, privata pensionsförsäkringar och privata individuella pensionslösningar ska tidigast få betalas ut från 62 års ålder.*

Lärarnas Riksförbund avslår utredningens förslag och förordar istället att denna fråga inkluderas i eventuella samtal med avtalsslutande parter.

Utredningen bedömer att möjligheterna till flexibel arbetstid för äldre bör ökas, där trepartssamtal med arbetsmarknadens huvudorganisationer bör inledas.

Lärarnas Riksförbund välkomnar att utredningen lyfter frågan om ökad möjlighet till flexibel arbetstid för äldre som en prioriterad åtgärd för att minska tidiga utträden och pensioneringar. Erfarenheterna från läraryrket är tydliga och avskräckande. Den flexibilitet som tidigare präglade lärares arbetstidssystem har ersatts med ett mycket mera bundet system och en arbetsgivarsyn som oftast är motsatsen till att främja flexibilitet. Det behövs en särskilt anpassad modell för skolans område för hur lärare genom nertrappning ska kunna arbeta kvar till den ålder som idag stipuleras. Det handlar både om arbetstiden isig och om arbetets innehåll. Erfarna lärare har en mycket viktig uppgift i att se till att yngre kollegor får del av den erfarnes yrkesskicklighet.

Förbundet anser att en grundlig analys av deltidslösningar är viktig för att uppnå ett förlängt arbetsliv för alla. Det är nödvändigt att effekterna av den allmänna delpensionen som fanns

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

5(5)

Dnr
fgdf

mellan 1976 och 2000 djupare analyseras. Staten bör uppmana parterna att utreda om inte ett ytterligare utvecklande av delpensionen skulle kunna förlänga arbetslivet hos befintlig arbetskraft. Lärarnas Riksförbunds erfarenheter från kommunal sektor är att delpension används i för liten uträkning.

Med vänliga hälsningar
LÄRARNAS RIKSFÖRBUND

Bo Jansson
Förbundsordförande

Christian Kjellström